

дяться КСУ і жодним чином не підтверджують його висновків. Більше того, орган конституційного контролю вибірково застосував рішення ЄСПЛ та залишив поза увагою ті рішення, які спростовують висновок КСУ, зроблений у рішенні від 26.01.2011 року № 1-рп/2011.

Таким чином аналіз рішень КСУ щодо тлумачення положень кримінального закону в аспекті застосування практики ЄСПЛ дає підстави для висновку про те, що хоча КСУ у випадках можливості застосування практики ЄСПЛ щодо тлумачення положень кримінального закону використовує її, сам вибір конкретних рішень ЄСПЛ є несистемним.

1. Задоя К.П. Рішення Конституційного Суду України в справі про заміну смертної кари довічним позбавленням волі в контексті прецедентної практики Європейського Суду з прав людини / К.П. Задоя // Адвокат. – 2012. – № 2. – С. 25–28.

Л.П. Брич

ОЦІНКА ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ МІЛІЦІЇ У СВІТЛІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ПРАВ ЛЮДИНИ

Протягом 2012 р. навчально-наукова лабораторія здійснювала вивчення стану дотримання працівниками міліції прав людини, гарантованих Європейською конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. [1] (далі – Конвенція). Було використано різноманітні методи наукових досліджень: опитування у вигляді анкетування; наукового експерименту; в ході дослідження матеріалів кримінальних справ – аналізу, синтезу, індукції, дедукції, висунення гіпотез.

Для вивчення того, як бачать ситуацію з дотриманням європейських стандартів прав людини працівниками органів внутрішніх справ в Україні самі працівники цих органів було проведено їх анкетування (199 респондентів з Вінницької, Волинської, Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської, Рівненської, Тернопільської, Хмельницької, Чернівецької областей, більшість з яких (55,6%) мають стаж роботи в ОВС більше трьох до десяти років). За відомим принципом – *audiatur et altera pars* [нехай буде вислухана й інша сторона], який вважали основою об'єктивності ще судді древніх Афін, було запропоновано відповісти на запитання анкети професійним суддям, адвокатам, працівникам місцевого самоврядування – спеціалістам тих фахів, носіїв яких можна вважати експертами з досліджуваної проблеми, а також

представників інших категорій населення, як правило тих осіб, яким через певні життєві обставини (були потерпілими, підозрюваними, обвинуваченими у кримінальних справах) доводилось контактувати з працівниками органів внутрішніх справ. Репрезентативність анкетування професійних суддів за умови невеликої кількості опитаних (65) забезпечена широтою їхнього представництва. Опрацьовано заповнені анкети з тих судів, голови яких у відповідь на наше звернення надали свою згоду на проведення анкетування, а саме: Апеляційного суду Львівської області, Львівського окружного адміністративного суду, місцевих судів: Галицького, Личаківського, Сихівського районів міста Львова; Бориславського міського, Бродівського, Буського, Городоцького, Золочівського, Мостиського, Радехівського, Самбірського, Старосамбірського, Турківського, Червоноградського, Яворівського районів Львівської області. Окремий текст анкети був запропонований адвокатам, працівникам місцевого самоврядування, іншим категоріям населення (відгукнулося 280 респондентів-мешканців Львівської, Івано-Франківської та Закарпатської областей, в основному адвокати та працівники місцевого самоврядування). Нами було опрацьовано у місцевих судах м. Львова матеріали кримінальних справ, що були підслідністю органів досудового слідства системи МВС за 2009, 2010, 2011 роки у Залізничному, Личаківському, Галицькому районних судах м. Львова.

В результаті проведеної роботи було виявлено таке:

Переважна більшість (63,7%) опитаних працівників міліції ствердили, що негативним іміджем міліція завдячує старанням журналістів, які через мас-медіа нав'язують суспільству негативний образ працівників органів внутрішніх справ. Так само вважають 23% респондентів-суддів та 6,6% опитаних представників інших категорій населення. Проте, ці твердження працівників органів внутрішніх справ не відповідають переважаючим настроям інших членів нашого суспільства. На те саме питання інші респонденти дали такі відповіді: 49% опитаних суддів і 60% опитаних адвокатів, працівників місцевого самоврядування та інших категорій населення, вважають, що причиною негативного іміджу працівників міліції в суспільній свідомості є непоодинокі грубі порушення прав людини і законності працівниками міліції. Водночас лише 9,69% респондентів-працівників ОВС визнали непоодинокі грубі порушення прав людини і законності одним з факторів, що обумовлює негативний імідж міліції в суспільній свідомості.

Переважна більшість опитаних працівників міліції (64%) заявили, що їм не відомі факти порушень прав людини з боку працівників органів внутрішніх справ. Також про гучну справу «пологівського маніяка» – Сергія Ткача, засудженого за звалтування і вбивства

29 жертв, не знав ніхто з наших-респондентів працівників міліції. Сергій Ткач зізнався, що він протягом десяти років згвалтував і вбив більше ста жертв. В той час працівники міліції насильством та різноманітними погрозами вимушували ні в чому не винних людей давати покавання про визнання своєї вини [2].

Таке невідання могло б бути виправдане інформаційним вакуумом, якби в такому знаходилися опитані нами респонденти. Проте – ні. Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) у рішеннях у справах проти України визнав дії (бездіяльність) працівників міліції порушенням тих чи інших прав людини, що закріплені у Конвенції*. Комітет Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності 1 грудня 2010 р. проводив слухання з порядком денним: «Про дотримання прав людини в діяльності органів внутрішніх справ», в ході якого голова Комітету В. Швець, народні депутати України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, інші високопосадовці та представники правозахисних громадських організацій висловлювали претензії до працівників органів внутрішніх справ в частині дотримання ними прав людини [3; 4]. На засіданні цього Комітету 12 січня 2011 р. були висунуті відповідні рекомендації для органів внутрішніх справ. Міністерство внутрішніх справ виявило стурбованість проблемою і вживає заходів для виконання рекомендацій, затверджених на засіданні вказаного вище комітету [5]. Оприлюднені спеціальні наукові дослідження, які фіксують факти порушень прав людини з боку працівників ОВС [6, с. 129–143; 7, с. 104–106; 8, с. 107–110; 9; 10].

Більшість опитаних працівників міліції рівень своєї обізнаності з європейськими стандартами прав людини оцінили як достатній (55% респондентів), 6% – як високий. Водночас, на запитання про конкретний зміст цих стандартів опитані працівники міліції виявили недостатні знання. Третина (32,6 %) з опитаних нами працівників міліції на запитання, якими джерелами регламентовано, хто може бути захисником у кримінальній справі, вважають, що таким актом є Кримінальний кодекс України. Однак, Кримінальний кодекс України не містить положень про вимоги до захисника у кримінальному процесі.

Знання того, що відповідні положення регламентовані, крім інших актів, ще й Конвенцією виявили лише 2,5 % респондентів-працівників ОВС. Про рішення ЄСПЛ, як джерело, в якому сформульовані відповідні положення щодо захисника у кримінальній справі, не знав

* В результаті аналізу текстів рішень ЄСПЛ, винесених у справах проти України, працівниками лабораторії виявлено понад 50 рішень, у яких певні дії (бездіяльність) працівників органів внутрішніх справ визнані порушенням прав людини.

ніхто. І це в той час, коли ще у 2000 р. Конституційний Суд України роз'яснив зміст права на вільний вибір захисника [11], а у 2009 р. – права на правову допомогу [12], що закріплені самою Конституцією України (ст. 59). Відповідне рішення винесене ЄСПЛ у справі проти України [13]. В цьому рішенні у справі «Загородній проти України», яке набуло статусу остаточного 24 листопада 2011 р. ЄСПЛ визнано порушенням права на справедливий суд та права вільного вибору захисника (пункти 1 і 3 ст. 6 Конвенції) недопущення до участі у кримінальній справі захисником фахівця у галузі права, який не має адвокатського свідоцтва.

На запитання, якими джерелами регламентовані вимоги щодо законності обшуку, отримано 19,8% відповідей, що це Кримінальний кодекс України, ще 6,6% – що це накази МВС. Лише 0,5% респондентів вказали на Конвенцію, і 2,55% – на рішення ЄСПЛ. Насправді ж з приводу законності (незаконності) обшуків існує багатуша прецедентна практика ЄСПЛ. По-перше, це величезний масив рішень ЄСПЛ, згідно з якими правовий статус житла визнається й за приватним офісом (приватних нотаріусів, адвокатів). Відповідно, визначено, що обшуки, проведені у таких приміщеннях без дотримання вимог закону, що забезпечують недоторканність житла, є порушенням права на недоторканність приватного життя, гарантованого ст. 8 Конвенції. Щодо України це рішення у справі «Пантелеєнко проти України» [14]. По-друге, у рішеннях ЄСПЛ закріплено такі вимоги щодо законності обшуку, котрих не містив КПК України 1960 р. Зокрема, у рішенні від 7 червня 2007 р. у справі «Смірнов проти Росії» № 71362/01 сказано: «Ордер на обшук містив досить широкі формулювання й загальне посилання на будь-які предмети або документи, що можуть становити інтерес для розслідування кримінальної справи № 7806 без усяких обмежень. Постанова про проведення обшуку не містила інформації щодо розслідування кримінальної справи, причин обшуку й того, чому він може сприяти одержанню предметів і документів, що «становлять інтерес» для розслідування кримінальної справи. Тому Суд доходить висновку, що національні органи влади знехтували своїм зобов'язанням «навести важливі й достатні» мотиви для видання ордера на обшук» (п. 47). Далі у п. 48 цього рішення сказано: «Щодо способу проведення обшуку Суд, крім іншого, відзначає, що надто широко сформульована постанова про проведення обшуку давала міліції необмежену свободу дій у визначенні того, які документи «становлять інтерес» для розслідування в кримінальній справі. Це призвело до проведення великого обшуку: вилучені документи й предмети не обмежувалися лише тими, які мали стосунок до справ ... Окрім цього були вилучені записник, системний блок комп'ютера й інші матеріали,

зокрема довіреність клієнта на захист його інтересів в одному цивільному провадженні... Отже, порушено ст. 8 Конвенції» [15, с. 167–168]. А у рішенні ЄСПЛ від 22 грудня 2008 р. № 46468/06 у справі «Александрян проти Росії» у п. 218 сказано: «Суд доходить висновку, що серйозні недоліки ордеру на обшук ... вже самі по собі дають достатні підстави для висновку, що обшук приміщень заявника проведено з порушенням статті 8 Конвенції» [15, с. 167–168]. Описані у наведених рішеннях обставини, через які ЄСПЛ визнав факти порушення права громадян на недоторканність приватного життя (ст. 8 Конвенції) мали місце й під час проведення окремих обшуків в Україні. Це, зокрема, у справі № 1-473/10, вирок у якій постановлений Ворошиловським районним судом м. Донецька [16]. Опитані адвокати, представники місцевого самоврядування та інших категорій населення вказують, що такі випадки мали місце й у Львівській та Івано-Франківській областях. Так, всі з наших респондентів-адвокатів повідомили, що у їхній практиці мали місце різноманітні прояви, в яких виявлялася незаконність обшуків, що проводилися працівниками міліції: обшуки проводилися без постанови суду про дозвіл на обшук; без понятых; вилучалися предмети, документи, які не мали значення для встановлення істини у справі; постановою суду, на підставі якої проводився обшук не містила конкретного переліку речей, документів, речових доказів, щодо яких були підстави проводити обшук; проводилися у приміщеннях, які вважаються житлом, без дотримання встановлених законом вимог до обшуку житла. Судові рішення у цих справах ще не винесені. Слід зауважити, що наведені вище недоліки проведення обшуків є не лише порушенням ст. 8 Конвенції, вони підривають законність вироку суду, постановленого на підставі доказів, здобутих під час таких обшуків. Згідно з рішенням Конституційного Суду України № 12-рп/2011 [17] докази, здобуті під час таких обшуків повинні визнаватися не допустимими.

Повертаючись до проблеми співвідношення самооцінки працівників органів внутрішніх справ щодо стану їхньої обізнаності з європейськими стандартами прав людини і реального стану речей, зауважу, що лише один респондент у відповідь на запитання, як повинен діяти орган досудового слідства у разі виникнення сумнівів стосовно достовірності певного джерела доказів у кримінальній справі дав відповідь, яка узгоджується з правовою позицією ЄСПЛ, що висловлена ним у багатьох рішеннях, зокрема й у справі «Луценко проти України» (18 грудня 2008 р.), у п. 49 якого сказано: «У разі виникнення сумнівів стосовно достовірності певного джерела доказів відповідно зростає необхідність його підтвердження доказами з інших джерел» [18].

Жоден з респондентів-працівників міліції не відповів на запитання про те, які вимоги щодо застосування до особи такого запобіжного заходу як взяття під варту висуває ЄСПЛ.

В інших верствах суспільства не поділяють такої високої оцінки працівниками ОВС рівня своїх знань. Достатнім вважають рівень обізнаності працівників міліції з європейськими стандартами прав людини лише 15,3% опитаних суддів, а професійний рівень – 29%. Переважна ж більшість наших респондентів-суддів вказали на недостатність знань працівників міліції (80%), та недостатність їхнього професійного рівня (69%).

Тому комплекс заходів, що проводиться під егідою МВС України, щодо роз'яснення працівникам усіх рівнів органів внутрішніх справ змісту нового Кримінального процесуального кодексу України, в тексті якого є пряма вказівка на рішення ЄСПЛ як на обов'язкові для застосування джерела права в Україні є нагальною потребою часу.

Звісно ж, що знання стандартів прав людини цивілізованого світу потрібні не заради самих знань, а для втілення їх у життя. Половина (50,5%) працівників міліції, на запитання анкети, відповіли, що міліція активно запроваджує ці стандарти у свою роботу. Судді ж вважають, що органами внутрішніх справ європейські стандарти прав людини ігноруються (36,9%) і неохоче запроваджуються (33,8%), та повсякчасно порушуються (9%). З'ясувати ж, де знаходиться істина у цій полярності поглядів можна, проаналізувавши практику правозастосування.

В результаті вивчення кримінальних справ у судах було виявлено поодинокі випадки порушення прав людини в процесі застосування до неї такого заходу процесуального примусу як привід. Нами не виявлено, щоб ці порушення мали масовий характер. Проте, оскільки вони стосуються права людини на особисту свободу, такі порушення заповдіюють істотну шкоду охоронюваним законом суспільним відносинам. Наприклад, у справі № 1-116/11, досудове слідство у якій вів Залізничний РВ ЛМУ УМВС України у Львівській області, було застосовано привід до свідка на підставі постанови слідчого (а.с. 54 т. 1), у якій вказано: «приймаючи до уваги, що на неодноразові виклики ... К.М.В. не з'являється, чим перешкоджає встановленню істини по кримінальній справі». У чинному на той час законі це питання регламентовано так: ст. 166 КПК України 1960 р., яка регулює порядок виклику свідка для допиту, сказано, що свідок викликається до слідчого повісткою, яка вручається під розписку свідкові, а в разі його тимчасової відсутності – кому-небудь з дорослих членів його сім'ї, житлово-експлуатаційній організації, виконавчому комітету селищної або сільської Ради народних депутатів чи адміністрації за місцем його роботи. Свідок

може бути викликаний також телеграмою або телефонограмою. Відповідно до ч. 2 ст. 70, ст.ст. 135, 136, 166 КПК України 1960 р. привід може бути здійснений щодо свідка, який будучи повідомленим належним чином без поважних причин не з'явиться до слідчого. Проте, у матеріалах справи відсутні докази, котрі б підтверджували факт належного повідомлення про виклик свідка з боку слідчого і тим більше неодноразову неявку свідка за викликом слідчого. Більше того, у матеріалах справи наявні протоколи двох допитів цього свідка (а.с. 36 т. 1, а.с. 49 т. 1). Все це дає підстави стверджувати, що аналізована постанова про привід свідка є незаконною.

У іншій справі №1-329/11 слідчим того ж райвідділу як доказ належного повідомлення свідка про виклик до слідчого до матеріалів справи долучений корінець повістки (а.с. 70 т. 1), в якому зазначено, що повістка відправлена адресату поштою. Проте, ніяких поштових відміток на ньому, як і конвертів з поштовими штемпелями у матеріалах справи немає.

З вивчених нами 250 справ, що були підслідністю слідчих органів внутрішніх справ, розглянутих Личаківським судом у 2009 р., виявлено 16, у яких до підозрюваного чи обвинуваченого застосовувався запобіжний захід у вигляді взяття під варту; з понад 200 справ, розглянутих цим же судом у 2010 р., виявлено таких 24 справи; а з 250 справ у 2011 р., – 15, зі 130 справ у 2012 р., – 8 справ. У цих справах не виявлено явної змістовної суперечності подань слідчих про обрання такого запобіжного заходу з правовими позиціями ЄСПЛ. Це в основному були справи про корисливі злочини проти власності, вчинені повторно, та про злочини у сфері обігу наркотиків. Обставини цих справ дійсно давали слідчим підстави вважати, що перебуваючи на волі, обвинувачені продовжать свою злочинну діяльність. Так, наприклад, узгоджується з правовою позицією ЄСПЛ одне з мотивувань у поданні слідчого про обрання щодо підозрюваного запобіжного заходу у виді взяття під варту (а.с. 50 т. 1), зокрема, попередня судимість підозрюваного за аналогічний злочин (крадіжку з проникненням у житло) є достатньою підставою вважати, що перебуваючи на волі він може продовжувати свою злочинну діяльність (справа № 1-338/09, а.с. 50 т. 1; № 1-105/09; а.с. 32 т. 1). Водночас у відповідних поданнях (справи № 1-338/09; № 1-473/10 – а.с. 65 т. 1; № 1-6/11 – а.с. 57 т. 1; № 1-232/11 – а.с. 108 т. 1; № 142-3786 2011 р.*) слідчі мотивували необхідність застосування запобіжного заходу у вигляді взяття під варту, посилаючись на тяжкість вчиненого злочину та припущення, що перебуваючи на волі об-

* Щодо цієї справи вказаний її номер на досудовому слідстві.

винувачений (підозрюваний) може чинити тиск на свідків, ухилятися від органів слідства та суду, перешкоджати встановленню істини у кримінальній справі, а також метою забезпечення виконання з ним процесуальних рішень, метою всебічного та повного проведення досудового слідства, що може бути ускладнене перебуванням обвинуваченого (підозрюваного) на волі. Ці припущення слідчих у наведених справах нічим конкретним не були обґрунтовані. До застосування запобіжного заходу у справі № 1-16/11 були допитані два свідки, жоден з котрих не скаржився на тиск з боку обвинуваченого, ще два свідки, допитані після взяття під варту також не вказували, що обвинувачений робив будь-які спроби чинити на них тиск. Наведені підходи прямо суперечать правовим позиціям ЄСПЛ, котрий у своїх рішеннях вказував на недостатність посилення на тяжкість вчиненого злочину як на підставу застосування до особи взяття під варту («Мамедова проти Росії» від 1 червня 2006 р. № 7064/05; «Каучор проти Польщі» від 3 лютого 2009 р. № 45219/06); обов'язковість наведення конкретних мотивів («Бойченко проти Молдови» від 11 липня 2006 р. № 41088/05); думка ж про ризики чинення тиску на свідків з боку підозрюваного (обвинуваченого) має ґрунтуватися на його конкретних вчинках (І.А. проти Франції від 23 вересня 1998 р. №28213/95) [15, с. 84–106].

В цілому по Україні ЄСПЛ констатував порушення права людини на свободу та особисту недоторканість, тобто порушення ст. 5 Конвенції, працівниками міліції у рішеннях у майже 30 справах, основна маса з яких припала на 2009, 2010 р.р.

Мені відома одна справа, яка стала особливо наглядним прикладом брутального порушення як європейських стандартів, так і норм національного законодавства [16] (матеріали справи оприлюднені в ході відкритого судового розгляду), оперативно-розшукові заходи у якій здійснювали органи УБОЗ, зокрема Макіївський ВБОЗ. Стержнем цієї кримінальної справи є матеріали, здобуті шляхом, так званої контрольованої поставки чаю з території Російської Федерації в Україну через державний кордон України. Але є підстави стверджувати, що здійснення цієї контрольованої поставки було не просто незаконним, а й містить ознаки злочину, передбаченого ст. 365 КК України «Перевищення влади або службових повноважень»: По-перше, свідком Б.С.В. – оперуповноваженим Макіївського ВБОЗ у судовому засіданні було заявлено, що всі дії з контрольованої поставки чаю контрабандним шляхом з території Російської Федерації на територію України здійснювалися ним з санкції прокуратури Донецької області. Проте такого документу у матеріалах кримінальної справи немає. Тобто, свідок Б.С.В. вчинив дії, що можуть вчинятися з особливого дозволу і

з особливим порядком їх проведення без дотримання такої процедури, які Пленум Верховного Суду України у своїй постанові «Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень» ідентифікує як злочин, передбачений ст. 365 КК України.

Але такого дозволу й не могло бути в матеріалах справи. Адже прокурор чи заступник прокурора Донецької області, котрі повноважні підписувати такі документи, не могли (принаймні не повинні були) підписати документ, котрий дає дозвіл на завідомо злочинні дії. Відповідно до ст. 19 Конституції України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачений Конституцією та законами України. Іншими словами, як прийнято інтерпретувати це конституційне положення у правовій науці, державним органам та їх службовим особам, на відміну від фізичних осіб, дозволено робити тільки те, на що є прямий дозвіл у законодавстві і з дотриманням законодавством регламентованої процедури. Згідно ж зі ст. 3 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18 лютого 1992 р. правову основу оперативно-розшукової діяльності становлять, крім Конституції України та актів національного законодавства, міжнародно-правові угоди і договори, учасником яких є Україна. Вчинення ж оперативно-розшукових заходів на території іноземної держави без погодження з її компетентними органами вважається порушенням суверенітету цієї держави і прямо заборонено ст. 4 Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності, прийнятої резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 року, до якої приєдналась й Україна. Тобто, Б.С.В. вчинено дії, які ніхто не має права вчиняти або дозволяти, що у наведеній вище постанові Пленуму Верховного Суду України розглядається як прояв перевищення влади або службових повноважень. Про те, що він усвідомлював незаконність своїх дій свідчить наявний у справі (а.с. 121 т. 9) документ – клопотання до компетентних органів РФ про надання допомоги, де не вказано, що П.Є.С. (завербований агент ВБОЗ) діяв в межах оперативно-розшукових заходів, а стверджується, що розслідується кримінальна справа, порушена за фактом перетинання П.Є.С. державного кордону контрабандним шляхом, тобто від органів державної влади Російської Федерації свідомо приховувався факт здійснення на території РФ оперативно-розшукових заходів державними органами України. Водночас, щодо самого П.Є.С. винесено постанову від 2 серпня 2010 р. про відмову у порушенні кримінальної справи (а.с. 142-149 т. 9).

Як стверджував у суді свідок – полковник УБОЗ Б.С.В. ця, так звана, «контрольована поставка чаю» була з самого початку і до кінця

спланованою і здійсненою під його контролем акцією. Іншими словами, провокацією з боку органів досудового слідства. А П.Є.С. у судовому засіданні свідчив, що поки до нього не прийшли працівники Макиївського ВБОЗ, він розводив свиней і займатися контрабандою не мав наміру. Докази, здобуті в результаті провокацій і підбурювання з боку органів досудового слідства ЄСПЛ визнавав неприйнятними, зокрема у справах: «Едвардз і Льюїс проти Об'єднаного Королівства» (Рішення від 27 жовтня 2004 р. № 39647/98 і 40461/98); «Худобін проти Росії» (Рішення від 26 жовтня 2006 р. № 59696/00); «Раманаускас проти Литви» (Рішення від 5 лютого 2008 р. № 74420/01); «Мілінієне проти Литви» (Рішення від 24 червня 2008 р. № 74355/01). Судові розгляди, здійснені з використанням таких доказів, та судові рішення, постановлені на їх основі, ЄСПЛ визнав несправедливими і констатував порушення п. 1 ст. 6 Конвенції.

Усі констатовані ЄСПЛ порушення прав людини, вчинені, як працівниками органів внутрішніх справ, так і інших правоохоронних органів, мали бути присічені ще на стадії судового розгляду кримінальної справи судом першої інстанції. Якби суди здійснювали правосуддя, дотримуючись букви і духу закону, то поправлення прав людини в українському суспільстві не розквітло б буйним цвітом. Більше десятка невинно засуджених за злочини «пологівського маніяка» – Сергія Ткача й та кількість заяв, поданих громадянами України до ЄСПЛ, яскраво свідчать про явні негаразди в судовій владі. Розробники теорії правової держави одностайні в тому, що високо значуще становище суду в державному й суспільному житті є одним зі стовпів, на якому тримається правова держава. Як зазначав голова Комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності В. Швець на згаданих вище парламентських слуханнях, проблема порушення прав людини стосується не лише органів внутрішніх справ. Тож, долати її потрібно не лише в органах системи МВС України. Тож, цю комплексну проблему вирішити можуть лише комплексні заходи. Одним з таких заходів (дуже дієвим) може стати прийняття закону про автоматичну втрату статусу всіма службовими особами (слідчими, прокурорами, суддями всіх судових інстанцій, іншими), чії дії (бездіяльність) визнані ЄСПЛ порушенням прав людини. Як показало анкетування, ця ідея одержала сприйняття і підтримку в суспільстві. 87% опитаних адвокатів, працівників місцевого самоврядування та представників інших категорій населення висловилися за прийняття такого закону.

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.echr.coe.int.

2. Засудженого за злочин «пологівського маніяка» школяра два роки тримали за ґратами як невинного / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tsn.ua/ukrayina/zasudzyenogo-za-zlochyn-pologivskogo-maniyaka-shkolyaradva-roki-trimali-za-gratami-yak-nevinnogo.html>.

3. Комітетські слухання проти міліцейських катувань / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rogyad.com/?p=7333.

4. У комітеті з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності відбулися слухання на тему: «Про дотримання прав людини в діяльності органів внутрішніх справ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: liga.ligazakon.ua/news/2010/12/34367.htm.

5. Лист Департаменту кадрового забезпечення МВС України від 23 серпня 2011 р. № 6/7-4119.

6. Мартыненко О.А. Детерминация и предупреждение преступности среди персонала органов внутренних дел Украины / О.А. Мартыненко: монография. – Х.: Издательство ХНУВС, 2005. – 496 с.

7. Мартиненко О. Доступність для суспільного контролю розслідувань за фактами катувань та жорстокого поводження: актуальні завдання правоохоронних органів (виступ на міжнародній конференції) / О. Мартиненко // Право України. – 2011. – № 7. – С. 104–106.

8. Захаров Є. Роль громадських правозахисних організацій у боротьбі з катуваннями та поганим поводженням (виступ на міжнародній конференції) / Є. Захаров // Право України. – 2011. – № 7. – С. 107–110.

9. Окремі рішення Європейського Суду з прав людини проти України, які стосуються МВС. – Х.: Харківська правозахисна група, 2009. – 148 с.

10. Права людини в діяльності української міліції / [В.К. Батчаєв, Л.О. Ге-ма, П.В. Грибан та ін.]. – Київ-Харків: Права людини, 2011. – 354 с.

11. Рішення Конституційного Суду України від 16 листопада 2000 р. № 13-рп/2000 у справі про право вільного вибору захисника / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ccu.gov.ua.

12. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Голованя Ігоря Володимировича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України (справа про право на правову допомогу) від 30 вересня 2009 р. № 23-рп/2009 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ccu.gov.ua.

13. Case of Zagorodniy v. Ukraine / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ECHR.coe.int.

14. Рішення ЄСПЛ у справі «Пантелеєнко проти України» / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.minjust.gov.ua/0/19612.

15. Джеремі МакБрайд Європейська Конвенція з прав людини та кримінальний процес / Джеремі МакБрайд. – К.: К.І.С., 2010, – 576 с.

16. Справа №1-473/10 / Архів Ворошиловського суду Донецької області. 2011 р.

17. Рішення Конституційного Суду України № 12-рп/2011 у справі за конституційним поданням Служби безпеки України щодо офіційного тлумачення положення частини третьої статті 62 Конституції України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ccu.gov.ua.

18. Рішення ЄСПЛ у справі «Луценко проти України» від 18 грудня 2008 р. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.minjust.gov.ua/0/19612.